

Евеліна БАЛЛА
Вікторія ШТЕФУЦА

ПЕТРО СКУНЦЬ – ПЕРЕКЛАДАЧ УГОРСЬКОЇ ПОЕЗІЇ

Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Філологія.

Випуск 2 (48)

УДК 821(439)+81»255:821.161.2(477.87)Скунць

DOI: 10.24144/2663-6840/2022.2(48).26–32.

Балла Е., Штефуца В. Петро Скунць – перекладач угорської поезії; кількість бібліографічних джерел – 20; мова українська.

Анотація. У статті досліджено спадщину Петра Скунця як перекладача угорської лірики. Цей аспект його творчого доробку науковцями детально не висвітлювався, що зумовлює актуальність та наукову новизну запропонованого матеріалу, мета якого зібрати опубліковані в різних виданнях зразки перекладів угорськомовних текстів, здійснені П. Скунцем, представити думки вчених щодо його перекладацької діяльності, простежити специфіку та художні якості перекладів П. Скунця з угорської мови, їх змістову та поетикальну релевантність.

Аналіз показав, що внесок закарпатського поета-шістдесятника в перекладацьку справу є вагомим, а переклади поетичних текстів представників різних літератур, зокрема й угорської, є невід’ємною частиною його поетичного світу. До інтерпретації угорської поезії П. Скунць звернувся ще в середині 60-х років, тобто на початку своєї літературної кар’єри. Поштовхом до реалізації в цій царині стали добрі особисті контакти П. Скунця з угорськомовними письменниками Закарпаття, насамперед Вільмошем Ковачем. Саме переклади кількох творів цього автора, що увійшли до ліричної збірки «Погляд», засвідчили хист П. Скунця як умілого ретранслятора угорського художнього слова. Підтвердить цей висновок і серія перекладів угорських поетів, що переважно друкувалася в журналі «Всесвіт» у 80-х роках ХХ ст. Це твори Йозефа Серваца, Золтана Зелка, Андраша Фодора. У публікації проаналізовано художню якість цих перекладів, їх тематичний та поетико-стильовий діапазон, здійснено компаративне дослідження оригіналів та українських версій окремих поезій, наведено відповідні ілюстрації. Зроблено висновок про те, що П. Скунць майстерно адаптує художні тексти, підбирає вдалі мовні та образно-художні еквіваленти; як обдарований поет творить такі версифікаційні моделі, які добре віддзеркалюють ритмічний лад та настроєвість першотвору. Незважаючи на те що митець не володів угорською мовою і користувався переважно «підрядниками», він зумів таким чином пропустити через себе іномовний текст, що той, переломившись кризь його творче «я», явив українському читачеві адекватний ліричний портрет творця оригіналу. Загалом же, своєю перекладацькою діяльністю П. Скунць долучився до налагодження міжлітературних «мостів» у сфері українсько-угорських культурних взаємин.

Ключові слова: Петро Скунць, художній переклад, угорська поезія, інтерпретація, поетика.

Постановка проблеми. Петро Скунць – багатогранно обдарована особистість: талановитий поет, прозаїк, публіцист, громадський діяч, що народився на Закарпатті й своєю творчістю повноцінно влився в русло шістдесятницького руху в національній літературі й спричинився до її якісного відродження в часи панування соціалістичних догм та ідеологічної літератури. Філологічна освіта, особисті контакти з представниками сусідніх літератур, безпосередня близькість до інокультурного простору дали поштовх і до постійної перекладацької діяльності поета. Можемо констатувати, що П. Скунць має значні здобутки в галузі художнього перекладу. Він перекладав з російської, білоруської, німецької, молдавської, осетинської, словацької, чеської та інших мов. Ці твори друкувалися в різних збірниках, що виходили в Україні в другій половині ХХ століття. Як твердить П. Іванишин, робота над багатьма перекладами допомагала П. Скунцеві зберегти рівновагу і не втратити форму в 70-ті роки, коли йому забороняли друкуватися. А перекладав він в основному «те, що подобалося, для себе. І коли видавництво пропонувало перекласти того чи іншого автора за гонорар, то старався робити вибір: тих, чия муза не подобалася, якщо й перекладав, то доводячи до „кондиції“» [Іванишин 1999, с. 199]. Як відбувався цей процес, що становило перекладацький інтерес П. Скунця та твори яких угорських авторів стали предметом його

художньої інтерпретації – на ці питання плануємо дати науково обгрунтовані відповіді.

Аналіз досліджень. Окреслюючи літературний портрет Петра Скунця, науковці та публіцисти звертають увагу й на його перекладацьку діяльність. П. Іванишин, зокрема, пише про художній переклад як важливу «грань творчої особистості» П. Скунця [Іванишин 1999, с. 199]. А розглянувши переклади митця в біографічно-герменевтичному аспектах, дослідник стверджує: «Переклад розширював ідейно-естетичні обрії молодого автора, рятував в часи переслідувань і матеріальної скрути, завжди допомагав шліфувати “незглибиме творче ремесло” (І. Франко), сприяв освоєнню нових духовних обширів. Та водночас він виконував важливу герменевтичну функцію: за допомогою перекладу митець майстрував тривкі мости порозуміння між різними мовами та культурами» [Іванишин 2012, с. 74].

Високо оцінює внесок П. Скунця в галузь перекладацтва й дослідниця Олександра Ігнатович. У передмові до книги вибраних творів П. Скунця «Один», яка добре репрезентує й здобутки митця в галузі художнього перекладу, дослідниця резюмує: «Власне, перекладацька праця Петра Скунця потребує окремої докладної розмови і чекає на свого дослідника» [Ігнатович 2000, с. 11].

У ґрунтовному літературно-критичному нарисі про письменника О. Ігнатович в окремому підрозділі «У царині перекладу» репрезентує за-

гальний огляд цієї сфери його діяльності, акцентуючи увагу й на перекладах з угорських поетичних текстів: «Важкість перекладу з угорської полягає у своєрідності ритмічного оформлення поезії. І зауважимо, що творам П. Скунця притаманна зовсім інша форма, знакова система. Отже, довелося значно переорієнтуватися в методах віршування» [Ігнатович 2000, с. 100].

Перекладацьку спадщину П. Скунця досліджувала й літературознавиця Тетяна Ліхтей. Предметом її уваги стали переклади словацької поезії та дитячої літератури, що згодом склали окремий випуск видання «Між Карпатами і Татрами». Аналізуючи ці переклади митця, Т. Ліхтей слушно зазначила: «Вибір авторів не був випадковим, адже йдеться про людей, близьких П. Скунцю за поетикою, тематикою, світовідчуттям, про людей, з якими його ріднить спільний історичний і духовний спадок, про людей, зусиллями яких Україна поетична постійно звучала в європейському культурному просторі» [Ліхтей 2014, с. 159].

Мета статті, завдання. Як бачимо, системних праць, у яких би глибоко, зі здійсненням типологічного аналізу, з різноаспектним вивченням якості художніх перекладів з угорської мови, немає, що зумовлює наукову новизну дослідження, у якому ми поставили перед собою мету – здійснити науковий аналіз художніх перекладів Петра Скунця, простежити майстерність авторської інтерпретації першоджерел, оцінити їх художню вартість, окреслити таким чином внесок закарпатського поета в справу поглиблення українсько-угорських міжлітературних контактів.

Методи та методика дослідження. Дослідження здійснено з використанням таких методів аналізу, як історико-біографічний для з'ясування культурно-історичних та особистісних обставин звернення письменника до перекладацької діяльності та творчості того чи іншого автора; мовностилістичний для аналізу поезики першотвору та його перекладу; зіставний метод, за допомогою якого було порівняно художні особливості оригіналу та його українського інваріанту; метод комплексного перекладацького аналізу, який дав змогу детально розглянути переклади поезій у єдності їх художнього змісту та форми.

Виклад основного матеріалу. У поле мистецького зору Петра Скунця як інтерпретатора угорської поезії потрапляє як лірика угорськомовних поетів Закарпаття, так і відомих угорських митців, переважно сучасників нашого автора.

На пильну увагу заслуговує тісна творча співпраця П. Скунця з угорськомовним поетом Вільмошем Ковачем, який народився і жив на Закарпатті. Про ці продуктивні контакти згадує в публікації «Együttműködő irodalmak» письменник Василь Густі. Автор матеріалу зазначає, що ця дружба зародилася на очах його покоління: уже на спільному місці роботи, в ужгородському видавництві «Карпати», вони будували свої стосунки як і личить двом глибокомислячим творчим особистостям. В. Густі наголошує також на подібності доль обох митців:

через те що не боялися порушувати у своїх віршах складні суспільні проблеми, вони зазнали політичних переслідувань і змушені були звільнитися з роботи [Husztı 2014, с. 20].

Ім'я Вільмоша Ковача, автора кількох поетичних збірок – «Vallani kell» (1957), «Tavaszi viharok» (1959), «Lázás a föld» (1962), «Csillagfényénél» (1968), а також роману «Holnap is élünk» (1965), не безпідставно називають серед найбільш талановитих закарпатських митців, що писали угорською мовою. Відповідно інтерес Петра Скунця до його творчого доробку є цілком обґрунтованим як життєвими обставинами, так і мистецькою орієнтацією.

Вдало перекладати поетичні тексти, як твердять імениті майстри художнього перекладу Ю. Шкробинець, Л. Балла, можуть тільки ті, хто має поетичний дар, тобто самі є поетами. Винятковий ліричний хист П. Скунця обумовлює відповідне високомайстерне перенесення оригіналу в іномовний художній простір. Про це слушно пише О. Ігнатович: «Помітно, що П. Скунець «не ламає» оригінали, а плавно та м'яко переносить їх на терени українського слова, витворюючи специфічний філософський вірш» [Ігнатович 2000, с.100].

Щоб проілюструвати це, дослідниця цитує вправно перекладену П. Скунцем кінцівку вірша В. Ковача «Тиша» («Csend»):

*Тихо, тихо. Годинник свій хід зупиняє,
і спиняється весь механізм величезний,
у якому жила сьогодні
пружинка мого життя,
а тому, що вона жила,
мій піджак, що на бильце накинута,
теплі руки жіночі прикрасили
молодою печальною зіркою,
що зірвалась із неба нічного*

[Скунець 1992, с. 114].

Наведений фрагмент віддзеркалює музичність та особливості поезики оригінального тексту:

*Csend, csend, csend. Megáll az óra,
s megáll az egész roppant szerkezet,
melyben tegnap életem parányi rugója
lakott, s mert benne lakott –
széken lógó zakómrá
meleg női kezek
feltűznek egy lehullott csillagot*

[Kovács 1962, с. 59].

Переклади кількох віршів В. Ковача («Де ти, Сво?», «Зустріч з осінню», «Я собі її хочу, Землю») знаходимо в поетичній мінікнизі П. Скунця «Погляд» (1967). Оригінали ж цих творів увійшли до збірки В. Ковача «Lázás a föld», виданої в Ужгороді 1962 року. Екзистенційні роздуми угорськомовного поета співзвучні з філософською спрямованістю ліричних текстів автора перекладів. У кожному з цих творів П. Скунець добре відображає ідейний та філософський зміст і, що важливо, демонструє неабияке чуття слова, передаючи ритмічний та настроєвий лад оригіналу. А це не проста справа, зумовлена неспорідненістю української та угорської мов.

Помітно, що автором перекладів є справді талановита особистість. Адже П. Скунець добре зберігає художню текстуру твору, що перекладається, через відповідні метафори, епітети, порівняння, різні риторичні фігури – питання та звертання. Іноді, відображаючи зміст вірша, він вдається до коригування назви. Наприклад, у В. Ковача вірш називається «Осінь», а переклад має назву «Зустріч з осінню». Нелегко було, на наш погляд, П. Скунцю відтворити українською мовою назву вірша «A Földet akarom», що дослівно перекладається як «хочу землю». У його варіанті ця назва звучала дещо інакше – «Я собі її хочу, Землю». Тобто в заголовку перекладач виніс фразу, яка у вигляді анафори зустрічається в кількох строфах поезії.

П. Скунець добре ретранслює філософські мотиви вірша та роздуми ліричного героя, а також поетико-синтаксичний лад першотвору, його строфічну асиметрію, паралельно відображаючи анафори та різноманітні рефрени, трансформує відповідно до оригіналу одну із строф, яка майже дослівно повторюється всередині та вкінці твору.

У поезії «Зустріч з осінню» ліричним суб'єктом є персоніфікований образ осені, що спілкується з ліричним героєм. Тут переплітаються пейзажні та інтимні мотиви, відповідно й образно-стильове наповнення вірша вимагає від перекладача емоційно-настрогового «вживлення» в текст. Щоб адекватно віддзеркалити поетику вірша-оригіналу П. Скунець вдається до синтаксичних трансформацій. Він варіює логіку питальних та апелятивних речень у художньому тексті, зберігаючи при цьому смислову наповненість вірша В. Ковача. Автор перекладу опускає каскад порівнянь у другій строфі, а також звертання, що художньо імітують дружню бесіду, – «*pajtás*», «*cimborá*». Відсутність оцього дружного «плескання по плечу» надає інтерпретації П. Скунця витонченості, філософичної спрямованості, а образ осені постає шляхетним та емоційно проникливим.

Особливо майстерним, на нашу думку, є переклад вірша «Де ти, Євро?», у якому збережено й відповідну ритміку, і поетикальні засоби, і, звичайно ж, філософську глибину, цікаву художню інтерпретацію біблійних мотивів. Парне римування, наявність рефренів та риторичних питань, діалогічне мовлення (спілкування з Творцем), алітерації – це риси, властиві поетиці як оригіналу, так і перекладу:

*Éva, hol vagy?... S jött visszhang a szómra
millió is millió év óta,
és lábamat az utak feltörték,
de hajtott a tüök, a nagy Törvény,
s tántorogva míg idáig értem,
elvesztettem harminchárom évem.
A nagy pert az Úrral ma is állom,
s ha édenbe vezet is az álmom,
bennem napok robbanása él még;
éltem örök mozgás, s csak az érték
számomra, mit két kezem teremt meg.
Fut az idő, éveim peregnek...*
[Kovács 1962, c. 33].

*Де ти, Євро?... Минуло немало сторіч,
і мільйони жінок озивались крізь ніч.
Натомилися ноги від дальніх доріг,
та без тайн і загадок я жити не міг,
і, знемігши з втоми, ішов я до них,
і тридцять три роки розтратити встиг.
З Творцем я і досі живу не в ладу,
хоч, може, до раю у мріях іду,
ще вибухи зір у мені живуть,
і судьба моя – вічна путь.
Скарби сіються в мене з руки.
Наче дріб барабаний, роки.
[Скунець 1967, с. 23-24].*

У середині 70-х років на сторінках газети «Закарпатська правда», а згодом журналу «Дукля» буде опубліковано переклад ще одного твору В. Ковача – «Безіменний солдат».

Проаналізовані поетичні переклади П. Скунця свідчать про неабияку майстерність його як перекладача з угорської мови, а філософські вірші талановитого поета Вільмоша Ковача завдяки його зусиллям гарно звучали українською мовою.

П. Скунець як перекладач цікавився й доробком інших угорськомовних поетів Закарпаття – З. Дьорке, Б. Салаї. У газеті «Молодь Закарпаття» за 1967 рік було надруковано вірш Золтана Дьорке «Поклик» у його перекладі. До слова, цей поет Закарпаття, паралельно із Л. Баллою та Ж. Раб, став одним із інтерпретаторів поетичного слова П. Скунця угорською мовою. У його перекладі в періодичних виданнях та різних збірниках були опубліковані такі вірші П. Скунця, як «Élet» («Життя»), «Fenyő» («Ялинка»), «Őszi vers» («Осіній вірш»), «Esti vers» («Вечірній вірш»), «Emlék-szilánkok» («Зарубки на пам'ять»), «Frankiana» («Франкіана»). А з доробку Барбали Салаї, що є авторкою майстерних дитячих творів, П. Скунець переклав українською мовою десятки поетичних текстів, що увійшли до збірника «Карпатська весна», виданого Словацьким педагогічним видавництвом у Братиславі (1982), друкувалися на сторінках журналу «Дукля» (1985, №5), стали частиною окремого видання творів для дітей молодшого шкільного віку Б. Салаї «Чарівний дзвіночок» (1986). До речі, вірш, що дав назву цій книжці, відтворив українською мовою саме П. Скунець.

Тісні творчі контакти з сусідньою Угорщиною, що в той час належала до країн так званої соціалістичної співдружності, спричинилися до популяризації доробку угорських письменників на теренах України. До цього процесу активно долучився й П. Скунець і явив українському читачеві цікаві твори тогочасних угорських митців, таких як Золтан Зелк, Андраш Фодор, Йозеф Сервац. Ці тексти були оприлюднені на сторінках періодичного видання «Всесвіт» у 80-х роках, увійшли до видань його оригінальних поетичних книжок та окремих антологій. Так, у 1982 році в 4-му номері журналу було опубліковано переклади кількох поетичних творів Йозефа Серваца – «Слово до моєї домівки», «На самоті», «Уривки слів моїх народжених із пам'яті».

Вірші тридцятилітнього тоді поета, автора поетичної збірки «Szavak hazáig» (1980) трактувалися як новаторське явище в угорській поезії.

Й. Сервац належить до тих поетів, які, за словами І. Мегели, «прагнуть

створити новий різновид поезії. Це абстрактна лірика особистості, замкнута в своїй сфері переживань, роздумів. Свої враження автори передають, руйнуючи звичну структуру вірша, великого значення надають замовчуванням, спонукають читача до інтуїтивного відгадування» [Мегела 1982, с. 11]. Незважаючи на поетикальну ускладненість прототекстів, П. Скунець, здається, насолоджується роботою над ними. Його переклади Серваца «дихають» природністю, несилуваністю, через творче ество українського митця вдало переломлюється метафорична, колористична асоціативність угорського автора, що добре простежується, зокрема, в перекладі циклу «Слово до моєї домівки». Глибоке проникнення в змістові та формальні характеристики ліричних фрагментів зумовлене, на наш погляд, близькістю Скунцеві мотивів, що тут звучать. Поетизація рідного топосу, проростання у рідний ґрунт, своєрідний антеїзм, який дослідниця В. Барчан називає визначальною рисою світогляду П. Скунця і «концептуальною віссю його художнього світу» [Барчан 2012, с. 21], дають йому можливість засобами іншої мови віддзеркалити патріотичні струни в поезії угорського митця. Вражає, наприклад, майстерність П. Скунця в передачі колористичних образів у двох таких фрагментах, що відображають водночас і цікаву гру зі словами та візуальними ефектами в поезії:

*зелень все ж не зраджу
синь у мене в венах
в пшениці русяві ляжу
у твоїх очах зелених*

...

*все ж є зелень синь
і цього не зраджу
і від цього я не відділюсь
у твої русяві коси ляжу* [Сервац 1982, с. 9].

Інші два твори – це зразки інтимної лірики Й. Серваца. Перекладом вірша «Уривки слів моїх народжених із пам'яті», що має присвяту «Моєму метеликові», П. Скунець вкотре засвідчив і свою версифікаційну вправність, майстерно відобразивши філігранну епіфору в першій строфі вірша та каскад риторичних питань – у другій.

Як і Сервац в оригіналі, так і Скунець в українському варіанті уміло «грається» зі словами, увиразнюючи екзистенційний модус поезії:

*все буде поки є чим дорожити
де є любов не грішно там грішити
живу живеші допоки в силі жити
і поки живемо повинні жити*

[Сервац 1982, с. 10].

Як показують зацитовані уривки, особливістю поетичного ідіостилу Й. Серваца є відсутність у його ліричних текстах розділових знаків. Як слушно зазначила О. Ігнатів, «у цьому випадку перекладачеві необхідно, крім інших традиційних завдань, зберегти гру слів, здатність переміщати логічний центр (а це вже пов'язано з узгодженням відмінків), не завдавати травми ходу поетичної

думки, не нав'язувати власних акцентів, зберігати багатогранність і зміст твору» [Ігнатів 2000, с. 100–101]. Можемо констатувати, що з подібними завданнями П. Скунець блискуче впорався.

Не випадково він продовжить пізнавати й інтерпретувати українською мовою твори Йожефа Серваца й надалі. У 1983 році для антології угорської молоді поезії «Хвиля Балатону» він перекладає цикл його віршів «Аттіла Йожеф» та поезію «Як із собою», що разом із охарактеризованими вище творами увійдуть до цього поетичного збірника [Хвиля Балатону 1983, с. 133–140].

Цілком інакші за поетикою зразки художніх перекладів, реалізованих П. Скунцем, знаходимо на сторінках журналу «Всесвіт» за 1984 рік. Об'єктом художньої інтерпретації митця в цій публікації стали 10 поезій відомого угорського лірика Золтана Зелка (1906 – 1981). Високо оцінив ці переклади відомий угорський україніст, автор численних літературознавчих праць та перекладів Пал Мішлеї.

Серед перекладених віршів З. Зелка переважають твори риторично-декларативні, і П. Скунець адекватно відображає їх життєствердний патос і своєрідну патетику, хоча, як твердить І. Мегела, «Зелк не належав до яскраво виражених поетів-трибунів. Його досить часто і безспідставно називають поетом почуття. Він виражає емоції, які його переповнюють, з дитячою чистотою, щирістю» [Мегела 1984, с. 64]. Останнє, зокрема, ілюструють перекладені П. Скунцем вірші «Ранок у Зугло», «Скрипка, врятована з вогню», «Але в серці дзвін, як пам'ять».

Привертають увагу й два майстерні зразки інтимної лірики, що за поетичною стилістикою нагадують сучасну постмодерністську любовну лірику. Ось, для прикладу, інтимно-еротичний вірш, що має назву «Чотирнадцять рядків» («Tizennégy sor»), в інтерпретації П. Скунця:

*Те, що крізь смерть,
крізь помисли самотні,
крізь тисячу ночей та ще й півсотні
мені твоє просвічується тіло,
те, що вікно, яке осиротіло,
розбила ти, хоч і порізав вени,
те, що глузують кладовища з мене,
те, що в очах старечих не холоде,
твоє світіння, юне й незаконне...*

[Зелк 1984, с. 62].

З огляду на те, що З. Зелк дебютував як поет-авангардист, то ці тенденції простежуються й у пізніших його поетичних текстах, зокрема й тих, які переклав П. Скунець.

«Я поет і промовляю образами, але хай будуть простими мої слова», – писав Зелк в одному із своїх віршів. Ці слова виражають його поетичне кредо. Поетові немає необхідності оздоблювати, прикрашати чи стилізувати свої твори. Довершеність форми тісно пов'язує його поезію з піснею» [Мегела 1984, с. 64]. Образ пісні постає у вірші «Але в серці дзвін, як пам'ять», що в оригіналі має назву «Szívemben búg tovább»:

*Пісня – то й дитинство наше
і сніги глибокі старості,
хай не дійдеши їх, одначе
ім душа твоя дістанеться*
[Зелк 1984, с. 63].

*A dal, mely csecsemőkorunk
s az öregség hólepte tája,
hová talán el sem jutunk,
de lelkünk mégiscsak bejárja*
[Zelk 1981, с. 298].

Крім пісні та дзвону, у цьому творі акустичні ефекти передаються через образи скрипки та скрипача, як і в поезії «Скрипка, врятована з вогню» («Tűzből mentett hegedű»). У перекладі першої строфи вірша «Але в серці дзвін, як пам'ять» П. Скунець зберігає синестезію й антитетичну колористику, але вдається до ряду лексичних трансформацій, зокрема й на початку твору, замінивши «hegedűszó» («слова скрипки») на «звук скрипки»:

*Звуки скрипки, звуки скрипки
стогін із солодким присмаком,
глибоко звук чорний скрикне,
білий звук повисне високо*
[Зелк 1984, с. 63].

*Hegedűszó, hegedűszó,
hegedű édes zokodása,
az a mély hang, a fekete,
s a vékony fehér cérnaszála*
[Zelk 1981, с. 297].

Гарно передає П. Скунець (можливо, навіть ефектніше, ніж в оригіналі) звукові асоціації, а також метафоричні образи та яскраві зорові картини й у вірші «Ранок у Зугло» («Zuglói reggel»):

*Кукурікнув півень – і за мить
з тисячі дзвінких горлянок,
світом розливаючи блакить,
випурхнув у небо ранок!*
[Зелк 1984, с. 61].

*Kakas kiált s a jeladásra
csivogni kezd már; énekel
ezer madár. Torkukból száll a,
röppen a nap az égre fel!*
[Zelk 1981, с. 188].

Роботу над перекладом угорської поезії П. Скунець не залишає й згодом. Наступного року в журналі «Всесвіт» (№6) публікується розлога добірка віршів відомого на той час в Угорщині митця Андраша Фодора, автора десяти поетичних збірок, тоді заступника голови Спілки письменників Угорщини. П. Скунець та А. Фодор були особисто знайомі, та ще в червні 1983 року на угорському телебаченні транслювалася знята в Ужгороді їхня спільна двомовна літературна передача під назвою «Költők testvérisége». Варто наголосити, що деякі з уміщених у журналі текстів («Родинне», «Петефі», «Піскаревський цвинтар у Ленінграді», «Удвох») друкувалися раніше, у 1982 році, у закарпатській газеті «Kárpáti Igaz Szó», що виходила угорською мовою.

Прикметно, що представлені у «Всесвіті» зразки поезій А. Фодора належать до різних періодів його творчості і відповідно до різних поетичних книг. Демонструють ці тексти й тематичне розмаїття лірики угорського поета. Це філософські, інтимні та пейзажні вірші. Варто зазначити, що усі вони однаково добре вдаються П. Скунцю – митцю з тонким поетичним чуттям і широкою амплітудою мистецьких утілень, адже, як твердить П. Іванишин, «поетичні переклади митця – це справді високохудожні трактування першотвору, дуже близькі за напруженням психіки до ори-

гінальної творчості» [Іванишин 2012, с. 70].

Психологічну напруженість майстерно відображено, наприклад, у перекладі філософського вірша А. Фодора «Gyereksírás» – «Дитячий плач». П. Скунець знову ж таки максимально точний у передачі синтаксичної та художньообразної палітри тексту, лірико-емоційної амплітуди (тривожних і радісних переливів настрою), аналітичних роздумів ліричного героя, що передаються через риторичні фігури.

Майстерними є й українські версії віршів А. Фодора, у яких постають образи відомих митців, – «Petőfi» («Петефі») та «Rembrandt még egyszer megnézi az Éjjeli őrjárat-ot» («Рембрандт ще раз побачить „Нічну варту”»), також зразки любовної лірики – «Idegen csillag» («Чужа зоря») та «Együtt» («Удвох»). Ще раніше П. Скунець уміло переклав лірико-філософську інтимну поезію угорського автора «Tested kenyéréen» («Хліб твого тіла»).

Близьким П. Скунцеві за мотивами є вірш «Родинне», співзвучний із його циклом «Заповнена анкета» та рядом автобіографічних віршів. Автор перекладу вдало адаптує назву вірша, яка в оригіналі звучить «A család», тобто «Родина», до власне українського художнього сприйняття, замінивши іменник інтимно-ліричною ад'єктивною формою. Це свідчить про те, що поряд із націленістю на адекват-

не відображення специфіки індивідуального стилю автора, П. Скунець дотримувався ще одного важливого правила перекладацької стратегії, яке точно сформулювала авторитетна дослідниця Л. Мушкетик: «...глибоко знайомлячись з оригіналом, переїмаючись його думками та ідеями, перекладач не повинен забувати власну культуру й читача, до якого він повинен донести оригінал. Він має дивитися на ці явища очима своєї культури, передавати їх через її сприйняття, розмірковуючи, як краще це зробити, які мовні засоби підібрати» [Мушкетик 2006, с.19].

У перекладі першої строфи вірша «Родинне» помічаємо, як П. Скунець збагачує оригінальний текст тавтологічними конструкціями:

*Спізнився я на світ,
мене й не сподівались.
Мороз лютневий лютував,
але прийшов за мною батько –
мов літо лютував*
[Фодор 1985, с. 62].

*Későn születtem,
mikor még nem is vártak.
Goromba február fagyán
kivirult kedvvel jött el értem,
hogy meglásson, apám*
[Fodor 1979, с. 184].

Моторошно по-сучасному звучать переклади віршів А. Фодора на воєнну тематику. Трагічний ареал оригіналу вдало передано П. Скунцем у перекладі поезії «Váróterem, 1945. április» – «Зал чекан-

ня, квітень 1945», де знаходимо такі актуальні, на жаль, сьогодні слова:

*Уривки розмов, уламки звісток
про села обдерті, злиденні,
руїни, цвинтарі безіменні
родин, що їх фронту наскок
погнав з-під стріхи*
[Фодор 1985, с. 64].

*Beszédfoszlányok, hírtöredékek
szétütött falvakról, kifosztott
házakról, szérűkről, a front miatt
menekített családok
kálváriáiról*
[Fodor 1984, с. 3].

угорської літератури – Золтана Зелка, Андраша Фодора, Йожефа Серваца. Здійснена П. Скунцем ретрансляція засобами української мови різних за тематикою, ідейним наповненням, художніми властивостями поетичних текстів відзначається високим естетичним рівнем, свідчить про художнє чуття й перекладацьку вправність закарпатського митця-шістдесятника. Варто зазначити, що самотунтя лірика П. Скунця не залишилася й поза увагою угорських перекладачів (З. Дьорке, Ж. Раб, Л. Балли та ін.). З метою різноаспектно окреслити угорський дискурс творчості П. Скунця **перспективу** подальших наукових студій вбачаємо в аналізі угорськомовних версій поетичних текстів митця.

Висновки. Спадщина Петра Скунця є багатогранною, й важливу її частину становлять художні переклади. У перекладацькому просторі митця окреме місце займає угорська поезія – і творена на теренах його рідного Закарпаття (Вільмоша Ковача, Золтана Дьорке, Борбали Салаї), і лірика класиків

Література

1. Барчан В. Антеїзм як домінанта художньо-світоглядної концепції в ліриці П. Скунця. *Науковий вісник Ужгородського університету*. Серія: Філологія. Соціальні комунікації. Ужгород, 2012. Вип. 28. С. 16–21.
2. Ігнатювич О. Один не означає – сам. *Скунець П. Один*: Вірші, поеми, балади, переклади, мініатюри. Ужгород: Два кольори, 2000. С. 5–24.
3. Ігнатювич О. Петро Скунець. Літ.-критичний нарис. Ужгород: Ліра, 2000. 140 с.
4. Іванишин П. Переклади Петра Скунця: біографічно-герменевтичні аспекти. *Науковий вісник Ужгородського університету*. Серія: Філологія. Соціальні комунікації. Ужгород, 2012. Вип. 28. С. 70–75.
5. Іванишин П. Петро Скунець. Силует митця на тлі епохи. Дрогобич: ВФ «Відродження», 1999. 216 с.
6. Зелк Золтан. [Вірші]. *Vsesvim*. 1984. №7. С. 61–63.
7. Ліхтей Т.В. Словацька поезія крізь призму науково-мистецької еліти Закарпаття. *Studia Slavistica: Словакістика в часовій рефлексії і контактах*: зб. наук. ст. Ужгород: Вид-во О. Гаркуші, 2014. Вип. 14. С. 152–162.
8. Мегела І. Пісня душі. *Vsesvim*. 1984. №7. С. 64.
9. Мегела І. Плем'я молоде, поетичне... (Нотатки про молоду поезію Угорщини). *Vsesvim*. 1982. №4. С. 10–11.
10. Мушкетик Л. Переклад з угорської на українську мову: теоретичні узагальнення і практичний досвід. Монографія. Київ-Ніжин: «Видавництво «Аспект-Поліграф», 2006. 200 с.
11. Сервац Йожеф. [Вірші]. *Vsesvim*. 1982. №4. С. 9–10.
12. Скунець П. Погляд. Ужгород: Карпати, 1967. 29 с.
13. Скунець П. Спитай себе: Поезії. Ужгород: Карпати, 1991. 205 с.
14. Фодор Андраш. [Вірші]. *Vsesvim*. 1985. №6. С. 62–65.
15. Хвиля Балатону. Молода угорська поезія. (Перекл. з угорської). Київ: Молодь, 1983. 200 с.
16. Fodor András. Kélt újra jel. Válogatott versek 1947-1977. Budapest: Szépirodalmi Könyvkiadó, 1979. 515 old.
17. Fodor András. Váróterem, 1945 április. URL: http://tiszataj.bibl.u-szeged.hu/12703/1/tiszataj_1984_010_003-005.pdf (дата звернення: 18.08.2022).
18. Huszti Vaszil. Együttműködő irodalmak. *Magyar Nemzet*. 2014. december 20, szombat.
19. Kovács Vilmos. Lázás a Föld. Versek. Uzshorod: Kárpátontúli területi kiadó, 1962. 78 old.
20. Zelk Zoltán. Este a kútban. Versek. Budapest: Szépirodalmi Könyvkiadó, 1981. 407 old.

References

1. Barchan V. (2012) Anteizm yak dominanta khudozhno-svitohliadnoi kontseptsii v lirytsi P. Skuntsia [Antheism as dominant of art-philosophical conception in the lyric poetry of P. Skunts]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho universytetu*. Serii: Filolohiia. Sotsialni komunikatsii. Uzhhorod. Vyp. 28. S. 16–21 [in Ukrainian].
2. Ihnatovych O. (2000) Odyn ne oznachaie – sam [One doesn't mean alone]. *Skunts P. Odyn*: Virshi, poetry, balady, pereklady, miniatiury. Uzhhorod: Dva kolory. S. 5–24 [in Ukrainian].
3. Ihnatovych O. (2000) Petro Skunts [Petro Skunts]. Lit.-krytychnyi narys. Uzhhorod: Lira. 140 s. [in Ukrainian].
4. Ivanyshyn P. (2012) Pereklady Petra Skuntsia: biohrafichno-hermenevtychni aspekty [Translations by Petro Skunts: Biographically-hermeneutic aspects]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho universytetu*. Serii: Filolohiia. Sotsialni komunikatsii. Uzhhorod. Vyp. 28. S. 70–75 [in Ukrainian].
5. Ivanyshyn P. (1999) Petro Skunts. Syluet myttsia na tli epokhy [Petro Skunts. Silhouette of the artist on

the background of the era]. Drohobych: VF «Vidrodzhennia». 216 s. [in Ukrainian].

6. Zelk Zoltan (1984) [Virshi] [Poems]. *Vsesvit*. №7. S. 61–63 [in Ukrainian].

7. Likhtei T.V. (2014) Slovatska poezii kriz pryzmu naukovo-mystetskoï elity Zakarpattia. [Slovak poetry in the light of scientific and artistic elite of Zakarpattia]. *Studia Slovakistica: Slovakistyka v chasovii refleksii i kontaktakh*: zb. nauk. st. Uzhhorod : Vyd-vo O. Harkushi. Vyp. 14. S. 152–162 [in Ukrainian].

8. Mehela I. (1984) Pisnia dushi [The song of the soul]. *Vsesvit*. №7. S. 64 [in Ukrainian].

9. Mehela I. (1982) Plemia molode, poetychne... (Notatky pro molodu poeziiu Uhorskhynny) [Young, poetic tribe... (Notes on young Hungarian poetry)]. *Vsesvit*. №4. S. 10–11 [in Ukrainian].

10. Mushketyk L. (2006) Pereklad z uhorskoï na ukrainsku movu: teoretychni uzahalennia i praktychnyi dosvid [Translation from Hungarian into Ukrainian: theoretical generalizations and practical experience]. Monohrafiia. Kyiv-Nizhyn: «Vydavnytstvo «Aspekt-Polihraf». 200 s. [in Ukrainian].

11. Skunts P. (1967) Pohliad [The view]. Uzhhorod: Karpaty. 29 s. [in Ukrainian].

12. Skunts P. Spytai sebe: Poezii. [Ask yourself. Poems]. Uzhhorod: Karpaty, 1991. 205 s. [in Ukrainian].

13. Servats Yozhef (1982) [Virshi]. [Poems]. *Vsesvit*. №4. S. 9–10 [in Ukrainian].

14. Fodor Andrash. (1985). [Virshi]. [Poems]. *Vsesvit*. №6. S. 62–65 [in Ukrainian].

15. Khvyliia Balatonu. Moloda uhorska poezii. [The wave of the Balaton. Young Hungarian poetry]. (Perekl. z uhorskoï). (1983). Kyiv: Molod. 200 s. [in Ukrainian].

16. Fodor András. (1979). Kélt újra jel. Válogatott versek 1947-1977. Budapest: Szépirodalmi Könyvkiadó. 515 old. [in Hungarian].

17. Fodor András. Váróterem, 1945 április. URL: http://tiszataj.bibl.u-szeged.hu/12703/1/tiszataj_1984_010_003-005.pdf (дата звернення: 18.08.2022) [in Hungarian].

18. Huszti Vaszil (2014). Együttműködő irodalmak. *Magyar Nemzet*. december 20, szombat [in Hungarian].

19. Kovács Vilmos (1962). Lázás a Föld. Versek. Uzshorod: Kárpátontúli területi kiadó. 78 old. [in Hungarian].

20. Zelk Zoltán (1981) Este a kútban. Versek. Budapest: Szépirodalmi Könyvkiadó, 407 old. [in Hungarian].

PETRO SKUNTS – HUNGARIAN POETRY TRANSLATOR

Abstract. The article examines the legacy of Petro Skunets – a translator of Hungarian poetry. This aspect of his creative heritage has not been covered in detail by scientists, and this points to the relevance and scientific novelty of the material under consideration. The purpose of the study is to collect the samples of translations of Hungarian texts published in various editions by P. Skunts, to present the opinions of scientists regarding his translation activities, to trace the specifics and artistic qualities of P. Skunets' translations from the Hungarian language, their content and poetic relevance.

The analysis has showed that the contribution of the Transcarpathian poet of the sixties to the translation heritage is significant, and the poetic translations of representatives of various literature, including Hungarian, are an integral part of his poetic world. P. Skunts started the consideration and interpretation of Hungarian poetry in the mid-60s, that is, at the beginning of his literary career. Good personal contacts of P. Skunts with Hungarian-speaking writers of Transcarpathia, first of all Vilmos Kovach, became the impetus for implementation in this sphere. It was the translations of several works of this author that were included into the lyrical collection «Pohlyad» and proved P. Skunts to be a skillful interpreter of the Hungarian artistic word.

This conclusion will also be confirmed by a series of translations of Hungarian poets, which were mostly published in «Vsesvit» magazine, in the 80s of the 20th century. These are the works of Jozef Servats, Zoltan Zelk, Andras Fodor. The paper also analyzes the artistic quality of these translations, their thematic and poetic-stylistic range, carries out a comparative study of the originals and Ukrainian versions of individual poems, and provides relevant illustrations. It was concluded that P. Skunts skillfully adapts artistic texts, selects successful linguistic and visual-artistic equivalents; being a gifted poet he creates such versification models that reflect to the utmost the rhythmic order and the mood of the original work. Despite the fact that the artist did not know the Hungarian language and used mainly the footnotes, interpreting the text, he managed to consider the foreign text in such a way that it, being refracted through his creative self, revealed to the Ukrainian reader an adequate lyrical portrait of the original creator. In general, with his translation activity, P. Skunts contributed to the establishment of inter-literary «bridges» in the field of Ukrainian-Hungarian cultural relations.

Keywords: Petro Skunts, artistic translation, Hungarian poetry, interpretation, poetics.

© Балла Е., 2022 р., ©Штефуца В., 2022 р.

Евеліна Балла – кандидат філологічних наук, доцент кафедри української літератури, Ужгородський національний університет, Ужгород, Україна; доцент кафедри української мови та культури Ніредьгазького університету, Ніредьгаза, Угорщина; evelina.balla76@gmail.com; <https://orcid.org/0000-0001-9460-331X>

Evelina Balla – Candidate of Philology, Associate Professor of the Ukrainian Literature Department, Uzhhorod National University, Uzhhorod, Ukraine; Associate Professor of the Ukrainian Language and Culture Department, University of Niredgaza, Niredgaza, Hungary; evelina.balla76@gmail.com; <https://orcid.org/0000-0001-9460-331X>

Вікторія Штефуца – PhD, доцент кафедри української мови та культури Ніредьгазького університету, Ніредьгаза, Угорщина; stefucav@gmail.com; <https://orcid.org/0000-0002-1474-6060>

Viktoria Shtefutsa – PhD, Associate Professor of the Ukrainian Language and Culture Department, University of Niredgaza, Niredgaza, Hungary; stefucav@gmail.com; <https://orcid.org/0000-0002-1474-6060>